

แรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย พ.ศ. 2545-2555* Migrant Workers in Contemporary Thai Literature during 2002-2012

- **ดร. ธนิกาญจน์ จินาพันธ์**
- สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร
- คณะมนุษยศาสตร์และประยุกต์ศิลป์
- มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
-
- **Tanikan Jinapant, Ph.D.**
- Department of Thai Language for Communication
- School of Humanities and Applied Arts
- University of the Thai Chamber of Commerce
- E-mail: tanikan_jin@hotmail.com

บทคัดย่อ

เรื่องเล่าถึงแรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทยนำเสนอให้เห็นภาพของแรงงานข้ามชาติในแผ่นดินไทย และมโนทัศน์ของคนไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติในชุมชนของตน จากการวิจัยพบว่า เรื่องเล่าถึงแรงงานข้ามชาติไม่ได้เป็นเพียงเรื่องราวที่นำเสนอให้เห็นการเป็นชนชั้นที่แตกต่างจากคนไทยทั้งเชื้อชาติและภาษา แต่ยังแฝงไว้ด้วยอคติทางชาติพันธุ์ ทั้งการมองว่าเป็นศัตรูและการมองว่าด้อยกว่าไทย ด้านหนึ่ง เรื่องเล่าถึงแรงงานข้ามชาติในแผ่นดินไทย คือ เรื่องเล่าที่เป็นเสียงเรียกร้องให้มองเห็นเพื่อนมนุษย์ผู้เผชิญชะตากรรม และแสวงหาทางรอดในแผ่นดินไทย หากแต่อีกด้านหนึ่ง คือ เรื่องเล่าที่มุ่งนำเสนอภาพสร้างของแผ่นดินไทยในฐานะการเป็นดินแดนแห่งความสมบูรณ์พร้อมที่จะดำรงชีวิตอยู่ โดยบอกเล่าผ่านปากเสียงแห่งความทุกข์ยากของแรงงานข้ามชาติที่กล่าวถึงประเทศ

* บทความนี้เรียบเรียงจากงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เรื่อง “เรื่องเล่าคนชายขอบต่างชาติพันธุ์ในวรรณกรรมไทยร่วม สมัย พ.ศ. 2545-2555”

ต้นทางของตน และพูดถึงความหวังและการตระหนักสำนึกบุญคุณเมื่อก้าวถึงประเทศไทยในที่นี่ประเทศไทยจึงมิได้เป็นเพียงพื้นที่ทางเศรษฐกิจ หากแต่ยังเป็นพื้นที่ที่ช่วยให้รอดและเป็นจุดสิ้นสุดแห่งความทุกข์ยากทั้งปวง สิ่งสำคัญในเรื่องเล่าแรงงานข้ามชาติจึงไม่ได้อยู่ที่การเล่าถึง ชะตากรรมของคนชายขอบมากเท่ากับการเล่าเรื่องเพื่อแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของแผ่นดินไทยซึ่งถูกวางให้อยู่เหนือกว่าแผ่นดินอื่น ๆ ที่อยู่รายรอบ ผ่านชะตากรรมและคำพูดของแรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทย

คำสำคัญ: เรื่องเล่า แรงงานข้ามชาติ

Abstract

The narrative of migrant workers in Thai literature represents migrant workers ethnic groups in Thailand and the perception of Thai society towards migrant workers. The research reveals that the narrative of migrant workers presents not only the story of people from different races, speaking different languages from across borders but also ethnic prejudice – their portrayal as a foe and inferior are unveiled in Thai literature. In one aspect, the stories of ethnic marginal people migrating to become part of a labor force in Thailand ask for empathy for fellow human beings facing unfortunate fates and struggling to survive in Thai society. In another aspect, however, their stories present Thailand as a land of fruitfulness compared to their home country. The narration here voices ethnic marginal people's hope and gratitude towards Thailand as a country of hope and the opportunity to survive. Therefore, the importance of Thailand does not only lie in an economical area, but as a place that saves their soul and is the end of adversity. The main content of the narrative of ethnic marginal people is not in the narration of their fate but in the expression of the greatness of Thailand that, via the stories and dialogues of these unfortunate souls, is placed high above surrounding nations.

Keywords: Narrative, Migrant Workers

บทนำ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาเรื่องเล่าถึงแรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยตั้งแต่ พ.ศ. 2545-2555 ประกอบด้วยแรงงานสัญชาติต่าง ๆ 6 สัญชาติ ได้แก่ พม่า มอญ ลาว กัมพูชา เวียดนาม และศรีลังกา ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นทศวรรษแห่งการเปิดรับแรงงานข้ามชาติเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ขณะเดียวกันก็เป็นช่วงเวลาก่อนที่จะเกิดกระแสความตื่นตัวในการรวมเป็นประชาคมอาเซียนของกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่จะเริ่มขึ้นใน พ.ศ. 2558

ในวรรณกรรม ผู้วิจัยเห็นว่า จากทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา เรื่องเล่าถึง “แรงงานข้ามชาติ” เริ่มปรากฏพื้นที่ในวรรณกรรมร่วมสมัยของไทยมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงทศวรรษ 2545-2555 เป็นต้นมา นักเขียนไทยนำเสนอเรื่องราวของแรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทยอย่างต่อเนื่องตลอดมา ทั้งแรงงานชาวพม่า ลาว กัมพูชา มอญ และอื่น ๆ ที่เข้ามาประกอบอาชีพเป็นแรงงานรับจ้างอยู่ในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นคนงานกรีดยาง ลูกเรือประมง ขอกทาน กรรมกร พนักงานร้านกาแฟ หรืออื่น ๆ สิ่งที่น่าสนใจ คือ เรื่องเล่าดังกล่าวนี้อยู่ในช่วงเวลาก่อนเกิดกระแสการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ที่จะเกิดขึ้นในปี 2558 ดังนั้น เรื่องเล่าถึงแรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทยจึงเป็นประเด็นบันทึกหลักฐานด้านทัศนคติและความสัมพันธ์ระหว่างไทยที่มีต่อประเทศเพื่อนบ้านผ่านเรื่องเล่าในวรรณกรรมไทยก่อนการเกิดกระแสอาเซียน

วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นและนวนิยาย นับเป็นเรื่องเล่าแห่งยุคสมัยที่สำคัญและน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเล่าเรื่องผู้คนที่อพยพ

ข้ามแดนมาจากประเทศที่มีพรมแดนติดกับประเทศไทยในฐานะการเข้ามาเป็นแรงงาน ซึ่งอยู่ในสถานะที่มีทั้งถูกต้องตามกฎหมายและลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ซึ่งน่าสนใจว่า เรื่องเล่าถึงแรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยเป็นเรื่องเล่าในทัศนคติที่เป็นลบ โดยการสร้างความหมายในด้านของการเป็นผู้ร้ายมากกว่าการเป็นคนธรรมดาที่มาใช้แรงงานให้กับกลุ่มแรงงานข้ามชาติ ขณะเดียวกันเรื่องเล่าดังกล่าวก็สร้างให้เห็นอำนาจและความเหนือกว่าของรัฐไทย ในการที่จะควบคุมและจัดการกับแรงงานเหล่านี้ผ่านการเล่าเรื่องในวรรณกรรมของไทย ด้วยเหตุนี้ เรื่องเล่าถึงแรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทยจึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวร้อยกับการนิยาม และการจัดวางความสัมพันธ์ที่ไทยมีต่อประเทศเพื่อนบ้านผ่านวรรณกรรมร่วมสมัยของไทยอย่างน่าสนใจ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความหมายให้แก่ “แรงงานข้ามชาติ” ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย พ.ศ. 2545-2555
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างไทยกับชาติพันธุ์อื่นที่ไม่ใช่ไทยในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย พ.ศ. 2545-2555

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เป็นแนวทางในการศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคนไทยกับคนชาติพันธุ์อื่นในประเทศไทย หรือระหว่างวัฒนธรรมหลักกับวัฒนธรรมย่อยในทวีปเอเชียอื่น ๆ ต่อไป
2. ทำให้เข้าใจกระบวนการการประกอบสร้างความหมายเรื่องแรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทย

3. เป็นบันทึกทางสังคมในด้านทัศนคติที่คนไทยมีต่อประเทศเพื่อนบ้านในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อนการเกิดกระแสการรวมประชาคมอาเซียน

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาจากวรรณกรรมไทยร่วมสมัยประเภทนวนิยายและเรื่องสั้น ที่นำเสนอเรื่องเล่าถึงแรงงานข้ามชาติตั้งแต่ พ.ศ. 2545-2555

วิธีดำเนินการวิจัย

รวบรวมตัวบทวรรณกรรมที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านของไทย อันได้แก่ พม่า มอญ ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ในช่วง พ.ศ. 2545-2555 แล้วนำมาวิเคราะห์ตีความตามแนวทฤษฎีวิวัฒนาการและวาทกรรมวิเคราะห์ จากนั้นจึงนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

เรื่องเล่าแรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย

เรื่องเล่า (Narrative) และการเล่าเรื่อง (Narration) มีความสำคัญในการสร้างความหมายให้กับสิ่งที่เล่าเป็นอย่างมาก ในทฤษฎีประกอบสร้างนิยม (Constructionism) อธิบายว่า การที่มนุษย์ในแต่ละยุคสมัยและในแต่ละสังคมจะ “รับรู้ความหมาย” เกี่ยวกับ “ความเป็นจริงเชิงภาวะวิสัย” (Objective Reality) ออกมาเป็นอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับ “กระบวนการประกอบสร้างความหมาย” ให้แก่สิ่งนั้น และกลายมาเป็น “ความเป็นจริงเชิงอัตวิสัย” (Subjective Reality) ของมนุษย์ในยุคสมัย

นั้นในสังคมนั้น การเล่าเรื่องจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการประกอบสร้างความหมาย (Construction of Meaning) ให้แก่สรรพสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมา อำนาจของเรื่องเล่าจึงสามารถ “สร้างความหมาย” (Construct) “รื้อสร้างความหมาย” (Deconstruct) และ “ใส่ความหมายใหม่เข้าไป” (Reconstruct) ให้แก่บรรดาสัญญะต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้เล่าเรื่องต้องการสื่อออกมา (กาญจนา แก้วเทพ, 2549: 250)

เรื่องเล่าถึงแรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยเป็น “เรื่องเล่า” ที่จัดวางให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประเทศไทยกับประเทศอื่น ๆ ที่มีพรมแดนติดกัน หรืออยู่ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกัน การสร้างความหมายให้กับแรงงานข้ามชาติของไทยจึงไม่เพียงแต่นำเสนอให้เห็นถึงแง่มุมของแรงงานข้ามชาติที่อยู่ในเชิงลบ แต่เรื่องเล่าดังกล่าวยังสร้างให้เห็นถึงแง่มุมแห่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แสดงถึงความ “เหนือกว่า” ของประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศต้นทางของผู้ข้ามแดน

1. เรื่องเล่าถึงแรงงานข้ามชาติ : กระบวนการที่แรงงานถูกทำให้เป็นชายขอบ

ในประเด็นเรื่อง “การข้ามพรมแดน” ยศสันตสมบัติ นักมานุษยวิทยา ให้ความหมายของการข้ามพรมแดนของรัฐชาติของคนพลัดถิ่นว่า

เมื่อใครสักคนก้าวข้ามพรมแดนของรัฐชาติ ไม่ว่าจะในฐานะของผู้ลี้ภัยทางการเมือง หรือในฐานะนักท่องเที่ยวที่เดินทางข้ามพรมแดนเพื่อไปซื้อสินค้า ผู้ข้ามพรมแดนกำลังถูกนิยามโดยรัฐในฐานะเป็นบุคคลประเภทต่าง ๆ เช่น “นักท่องเที่ยว” “ประชาชนพลเมือง”

“ผู้ลี้ภัย” หรือ “แรงงานอพยพ” เป็นต้น การก้าวข้ามพรมแดนของรั้วชาติจึงหมายถึง การถูกจัดวางและกำหนดสถานะทางการเมือง กฎหมาย และสังคมแบบใหม่

(ยศ สันตสมบัติ, 2551: 124)

คนชายขอบต่างชาติพันธุ์เมื่อก้าวข้ามแดนมาอยู่ในฐานะ “แรงงานข้ามชาติ” ในวรรณกรรมไทยจึงไม่ได้เป็นภาพแทนอย่างตรงไปตรงมา แต่เป็นภาพแทนของแรงงานข้ามชาติที่เป็น “คนอื่น” ที่ไม่ใช่คนไทย และ “ด้อยกว่า” ไทย ดังนั้น การดำรงอยู่ของแรงงานข้ามชาติในเรื่องเล่าของไทยจึงน่าสนใจในด้านที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการนิยาม และการจัดวางอยู่ในความสัมพันธ์ที่ “ด้อยกว่า” ไทย ผ่านกระบวนการลดทอนอำนาจและตัวตนของคนชายขอบต่างชาติพันธุ์ ดังนี้

1.1 การตั้งชื่อ การใช้ชื่อเรียกให้แก่คนชายขอบต่างชาติพันธุ์

ศรีศักร วัลลิโภดม (2554: 15) กล่าวถึงความสำคัญของภาษาว่า ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำกับ และบ่งบอกถึงการเป็นพวกเดียวกันจากการใช้ภาษาเดียวกันของคนในกลุ่มสังคม นพพร ประชากุล (2552: 365-366) กล่าวถึงความสำคัญของภาษาและอำนาจของภาษาว่า การใช้ภาษามีใช้เรื่องโปร่งใสไร้เดียงสา เพราะถ้อยคำนั้นพ่วงพาเอาความหมาย นัยยะ คำนิยาม ทศนคติเข้ามาหลอมรวมไว้ในเบ้าเดียวกัน การยัดเยียดชื่อเรียกต่าง ๆ นานาให้กันและกันจึงมีค่าเท่ากับเป็นการต่อสู้ช่วงชิงความเหนือกว่า จึงแสดงอย่างชัดเจนว่า ภาษานอกจากจะเป็นเครื่องมือเพื่อการสื่อสาร ยังเป็นเครื่องมือแห่งอำนาจด้วยอีกโสดหนึ่ง

เมื่อภาษาเป็นมากกว่าเครื่องมือเพื่อการสื่อสาร โดยเฉพาะการสื่อสารกับคนต่างกลุ่ม ต่างเผ่าพันธุ์ ภาษาจึงกลายมาเป็นเครื่องมือแห่งอำนาจที่เจ้าของภาษาใช้กำหนดความเหนือกว่า - ด้อยกว่า และควบคุมความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเจ้าของภาษากับผู้ขอใช้ภาษา ซึ่งในที่นี้ คือ แรงงานข้ามชาติที่เข้ามาเป็นคณงานในประเทศไทย การใช้อำนาจผ่านภาษาในเรื่องเล่าคนชายขอบต่างชาติพันธุ์ถูกแสดงผ่านการใช้คำเรียกของตัวละคร ซึ่งแสดงนัยยะถึงการดูถูกเหยียดหยามชาติพันธุ์อื่น

1.1.1 การใช้ชื่อเรียกในเชิงดูหมิ่นทางชาติพันธุ์

เรื่องสั้นเรื่อง “ล่า” ของ ก้าววิโรจน์ ดำจางงค์ กล่าวถึงแรงงานกิริตยงชาวพม่าด้วยการใช้คำเรียกที่แสดงถึงการดูหมิ่นทางชาติพันธุ์จากตัวบท ตัวละครทั้งหมดต่างอยู่ในฐานะเดียวกันคือเป็นลูกจ้างกิริตยง แต่หนึ่งในนั้นมีคณงานที่เป็นชาวพม่าอยู่ด้วยคนหนึ่ง และการเป็นชาวพมานี้เองที่ทำให้เขาแตกต่างออกไป กล่าวคือ คณงานพม่าเป็นคนเดียวที่ถูกจัดให้อยู่นอกกลุ่ม ตัวละครคนไทยในเรื่องต่างเรียกเขาโดยใช้ชื่อเรียกตามสัญชาติแบบเหมารวม โดยไม่ได้คำนึงหรือสนใจว่าแรงงานพม่าคนนี้มีชื่อจริงในภาษาพม่าว่าอะไรหรือมีชื่อไทยว่าอะไร ดังตัวอย่าง

“แม่ม..อะไรของมันวะ ไอ้หม่อง”

สิงห์ไม่พอใจอาการของสง เขาเรียกสงว่า ไอ้หม่อง ดิดปากทุกคำ ความจริงผมรู้มาว่าสงมีชื่อพม่าว่าซอว์เมล ที่แปลว่า ผู้เหนือกว่า - เหนือกว่าคนอื่น นี่ผมก็รู้มาจากที่พี่น้องมาแล้ว

(ก้าววิโรจน์ ดำจางงค์, 2551: 93)

การไม่สนใจเรียกชื่อจริง รวมถึงการจงใจเรียกชื่อโดยถือเอาตามสัญชาติอย่างมีนัยยะของการดูหมิ่นของสิงห์ ด้วยการใช้คำเรียกว่า “ไอ้หม่อง” จึงแสดงให้เห็นถึงการกดทับให้ผู้ชายพม่าคนหนึ่ง ถูกจัดให้อยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่าชายไทย จากการกำหนดโดยคนไทยผ่านทางชื่อที่เรียก ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งคู่จึงไม่ได้เป็นการเปรียบเทียบในฐานะที่ทั้งคู่เป็นผู้ชายเหมือนกัน แต่เป็นการเปรียบเทียบในฐานะที่ทั้งคู่เป็นผู้ชายที่มีชาติพันธุ์ต่างกัน หากพิจารณาจากชื่อตัวละครของทั้งสองตัว จะเห็นว่าทั้งสองมีชื่อที่หมายความถึงความยิ่งใหญ่เหมือนกัน นั่นคือ ชื่อไทยว่า “สิงห์” และชื่อพม่าว่า “ซอว์เมล” (ที่แปลว่า ผู้เหนือกว่า) แต่ตัวละครสัญชาติพม่าได้ถูกคนไทยลดความหมายของชื่อลงให้เหลือเพียงคำเรียกว่า “ไอ้หม่อง” ซึ่งเป็นคำเรียกรวม ๆ แทนสัญชาติในเชิงลบ การใช้คำเรียกด้วยภาษาดังกล่าวจึงเป็นการลดทอนศักดิ์ศรีของอีกฝ่าย เพราะในแผ่นดินไทยชื่อสิงห์ยังคงเป็นสิงห์ สิงห์ที่หมายความถึงผู้ยิ่งใหญ่ ผู้กล้าหาญ ในขณะที่หนุ่มพม่าชื่อ “ซอว์เมล” (แปลว่า ผู้เหนือกว่า) ในแผ่นดินไทยเขากลายเป็น “ไอ้หม่อง” หรือ “ส่ง” ไม่เหลือความหมายของผู้เหนือกว่าอีกต่อไป

ในนวนิยายเรื่อง *เกี้ยวบาวนาจอก* ของ ภาณุมาศ ภูมิถาวร ปรากฏการลดทอนความเป็นชาติพันธุ์อื่นผ่านการเรียกชื่อโดยใช้ฉายานามที่แฝงนัยของการดูถูกผ่านการใช้ภาษา ด้วยการเรียกชาวญวนอพยพว่า “แกว” โดยแสดงให้เห็นช่องว่างระหว่างชาติพันธุ์ที่ยังปรากฏอยู่ในสังคม

“เฮ้ย หยุด มึงเป็นแกวไซ้ไหม”
เสียงไม่เบานัก เรียกให้แม่ค้าหันไปมอง
เป็นตาเดียว รวมทั้งกุกด้วย

“ไซ้” อีกฝ่ายตอบอย่างไม่รู้อิโหน่

อิโหน่

“วางล้างลง” ชายผมเกรียนยัง
ตะคอก พ่อค้าชาวญวนวางล้างลง สีหน้า
หวาดหวั่น **ไม่รู้ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น**

ทันใดนั้น เจ้าของคำสั่งก็ตัวมีมือ
ฉาดลงบนใบหน้าพ่อค้าชาวญวนอย่าง
แรงสองที่ซ็อน แล้วหันไปถีบล้างผลไม้ให้
ตะแคง ผลส้มในลังกลิ้งกระจัดกระจาย
คนเห็นเหตุการณ์ทำอะไรไม่ถูก แม้แต่
ชายที่ถูกตบหน้าก็ยืนนิ่ง เลือดเริ่มซึมที่
มุมปาก

**“ไปได้ แค่นี้แหละ เฮ้อ วันไหนกู
ไม่ได้ตบแกวนอนไม่หลับจริง ๆ อะ ให้
ตาย”** เสียงหัวเราะฟังเหมือนเสียงปีศาจ
คำราม

(ภาณุมาศ ภูมิถาวร, 2546: 88)

จากบทสนทนาข้างต้น จะเห็นถึงการลดทอนความเป็นมนุษย์ของชาติพันธุ์อื่นลงผ่านการเรียกชื่อจากประโยคคำสั่งว่าให้หยุด รวมถึงประโยคคำถามว่า “มึงเป็นแกวไซ้ไหม” ในที่นี้ คำว่า “แกว” ถูกกำหนดให้เป็นชื่อเรียกที่ต่างออกไปจากคนไทยคนอื่น ๆ ในสังคม ในแผ่นดินไทย การ “เป็นแกว” จึงต่างจากการ “เป็นไทย” และความแตกต่างซึ่งแฝงความด้อยกว่าและไม่เท่าเทียมนั้นถูกตอกย้ำด้วยการแสดงอำนาจที่เหนือกว่าของไทยที่ “เจ้าของคำสั่งก็ตัวมีมือฉาดลงบนใบหน้าพ่อค้าชาวญวนอย่างแรง สองที่ซ็อน” และ “แม้แต่ชายที่ถูกตบหน้าก็ยืนนิ่ง เลือดเริ่มซึมที่มุมปาก” การยืนนิ่ง ไม่ตอบโต้ แสดงให้เห็นถึงการสยบยอมต่ออำนาจนั้น แต่การสยบยอมดังกล่าวนี้เองที่ได้สร้างอำนาจอีกด้านที่ก่อตัวขึ้นอย่างเงิบ ๆ และแฝงฝังอยู่ให้แก่ผู้สยบยอมขึ้นมา นั่นคือ อำนาจใน

การประณามคนไทยผู้ใช้ความรุนแรง ร่วมไปกับการสร้างอำนาจที่เกิดขึ้นจากการถูกกระทำ ความรุนแรงวกกลับไปสู่การได้รับความเห็นอกเห็นใจของคนชายขอบต่างชาติพันธุ์

1.1.2 การถูกลบชื่อเดิมและตั้งชื่อใหม่

เรื่องสั้นเรื่อง **คลื่นภายใน** ของชาติวุฒิชัย บุณยรักษ์ ผู้เขียนกล่าวถึงที่มาของชื่อลูกเรือประมงสัญชาติลาว ซึ่งเป็นการตั้งชื่อให้โดยไม่ต้องคำนึงถึงความหมายใด ๆ นอกจากความสะดวกต่อการเรียกชื่อของนางงาน จากชื่อเดิมว่า “พัต” จึงกลายเป็น “ป่อง” เพียงเพราะว่า *วันที่เขาเดินเข้าไปของงานทำ เขาถือกระป๋องนมข้นที่ชื่อให้ลูกติดมือไปด้วย* ในสถานภาพของการเป็นชาติพันธุ์อื่นที่ไม่ใช่คนไทย ตัวตนของป่องเมื่อมาเป็นแรงงานอพยพในประเทศไทยได้ถูกสร้างตัวตนขึ้นมาใหม่โดยนายจ้างคนไทย หรือกล่าวได้ว่า เขาไม่มีสิทธิหรืออำนาจแม้แต่จะรักษาสถานภาพตัวตนที่แท้จริงของเขา หากแต่ต้องปล่อยให้ความเป็นตัวเขาถูกเคลื่อนความหมายไปโดยตนเองไม่อาจกำหนด

ป่อง...เป็นแรงงานพม่าที่หลบหนีความยากจน เข้ามาทำงานเป็นลูกเรืออวนลากอยู่ในจังหวัดระนอง จริง ๆ แล้วเขามีสัญชาติลาวแต่ด้วยความที่เป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายซึ่งแอบทำงานอยู่ในประเทศไทย จึงถูกเรียกเหมารวม ๆ ว่าแรงงานพม่า...อันที่จริงป่องมีชื่อตามภาษาบ้านเกิดของตนว่า ‘พัต’ แต่มีลูกเรือคนที่อยู่มาก่อนชื่อนี้แล้วได้กั๊งจึงตั้งให้เขาใหม่ว่า ‘ป่อง’ เพราะวันที่เขาเดินเข้าไปของงานทำ เขาถือกระป๋องนมข้นที่ชื่อให้ลูกติดมือไปด้วย

(ชาติวุฒิชัย บุณยรักษ์, 2549: 157)

การถูกเคลื่อนความหมายในสถานะตัวตนของป่อง ตั้งแต่มีสัญชาติลาวแต่ถูกเรียกเหมารวมว่าเป็นแรงงานพม่า หรือการมีชื่อเดิมของตนว่าพัต แต่ถูกตั้งชื่อให้ใหม่ว่าป่อง เพราะชื่อเดิมมีคนใช้อยู่ก่อนแล้ว แสดงถึงการเป็น ‘ร่างเปล่า’ ที่รอการบรรจุความหมายโดยผู้อื่น กล่าวอีกนัยหนึ่ง ป่องจึงเป็นบุคคลที่ปราศจากตัวตนในตนเอง การมีอยู่ของเขาในพรมแดนของประเทศไทยล้วนเป็นการเคลื่อนไปจากความจริง เขาจึงไม่อาจมีตำแหน่งแห่งที่ที่ชัดเจนของตนเองได้ ด้วยว่าเขา ‘เป็นอื่น’ อยู่ในแผ่นดินไทย

การลบอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เดิมออกด้วยการตั้งชื่อให้ใหม่ โดยชื่อใหม่ไม่ได้มีความหมายหรือความสำคัญใดกับเจ้าของชื่อ เพียงแต่เป็นชื่อเรียกที่สะดวกและง่ายของผู้ตั้งชื่อ ซึ่งก็คือ เจ้าหน้าที่รัฐและนายจ้างคนไทย ในเรื่องสั้นเรื่อง **งานเลี้ยงหมูป่า** ของ ชวัญยืน ลูกจันทร์ ผู้เขียนกล่าวถึงสองสามีภรรยาชาวมอญที่เข้ามาเป็นคณงานกรีดยางในสวนยางคนไทย โดยมอญทั้งคู่ได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบทางกฎหมายของไทย และถูกตั้งชื่อให้ใหม่โดยคนไทย

เจ้าหน้าที่ของไทยได้ตั้งชื่อให้พวกเขาใหม่เพื่อให้แตกต่างจากคนไทยโดยให้เมียชื่อ “นางสาว ๑๑” และให้พ่อชื่อ “นายมอญ ๒๙” ส่วนชื่อในภาษามอญของพวกเขาไม่มีความหมายแต่อย่างใดเมื่อมาอยู่ในประเทศไทย

(ชวัญยืน ลูกจันทร์, 2554: 37)

การเรียกชื่อด้วยชื่อที่ตั้งให้ใหม่ ไม่ใช่ชื่อจริงหรือชื่อเดิม นอกจากจะเป็นการจำแนกประเภทระหว่างคนไทยกับไม่ใช่คนไทยแล้ว ชื่อที่ใช้เรียกแรงงานข้ามชาติยังแฝงไว้ด้วยอคติทางชาติพันธุ์อยู่เสมอ ดังตัวอย่างเรื่องสั้นเรื่อง **คล้ายว่าเริ่มจาก**

ฝน ของ จเด็จ กำจรเดช การเรียกชื่อตัวละครเด็กชายชาวมอญซึ่งถูกเข้าใจว่าเป็นพม่า ทั้งที่เขามีชื่อในภาษาของตนว่าสะตุ แต่ก็ไม่มีใครจะสนใจเรียกชื่อจริง แต่คนส่วนใหญ่กลับเรียกเขาด้วยฉายาที่ตั้งให้ตามลักษณะทางร่างกายที่ไม่สมบุรณ์ หรือไม่กี่เรียกตามสัญชาติซึ่งก็ไม่ตรงกับความเป็นจริง ดังตัวอย่าง “นายคบบไ้แป้เป็นเพื่อน คิดซั๊กคึกเข้าบ้านละลิ” เอกหันหน้ามาถามในวันสุดท้ายของการสอบ (จเด็จ กำจรเดช, 2555: 80) หรือ “นายหลีกไปดีกว่า แล้วส่งพม่านั้นมา” เอกพูด (จเด็จ กำจรเดช, 2555: 84)

การใช้คำเรียกถึงตัวละครชาติพันธุ์อื่น ไม่ว่าจะ “ไ้แป้” และ “พม่า” ล้วนเป็นการบ่งบอกถึงการเรียกชื่อบุคคลสัญชาติอื่นที่เต็มไปด้วยอคติ ความเกลียดชัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อถูกทำให้เข้าใจว่าบุคคลที่ตนเองกล่าวถึงนั้นมีเชื้อสายของศัตรูทางประวัติศาสตร์ ในที่นี้ สะตุ จึงไม่ได้ถูกแสดงตนในฐานะนักเรียนหรือการเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียน แต่เขา

ปรากฏตัวในด้านที่มีเชื้อสายของชาพม่า ซึ่งเป็นชื่อที่ถูกตั้งข้อรังเกียจและถูกกีดกันให้กลายเป็นอื่น

1.2 การลดสภาพจาก “มนุษย์” เป็น “สิ่งมีชีวิตที่ไม่สมสภาพแห่งการเป็นมนุษย์”

กระบวนการ “ถอด” ภาพคนชายขอบต่างชาติพันธุ์ออกจาก “ความเป็นมนุษย์” ที่สมศักดิ์ศรีและมีคุณค่าในตัวเองนั้น ถูกกระทำให้เกิดขึ้นจากหลายทาง ดังนี้

1.1.1 การอิงเทียบกับสัตว์ป่า

ในวรรณกรรมไทย นักเขียนไทยนำเสนอภาพคนชายขอบต่างชาติพันธุ์โดยอิงเทียบกับการแสดงออก รวมถึงอากัปภิกิริยาที่เป็นดั่งสัตว์ หรือเป็นภาพขนานไปกับสัตว์ในหลายเรื่อง ในอากัปภิกิริยาที่เปรียบแรงงานข้ามชาติว่ามีลักษณะสภาพที่ไม่ต่างอะไรกับสัตว์นั้น มีทั้งการส่งเสียงร้องอย่างสัตว์ และการเป็นเหมือนสัตว์ที่ถูกตามล่าดังตัวอย่าง

การส่งเสียงร้องอย่างสัตว์

คนไทย	แรงงานสัญชาติลาว
<p>18:32 น. บนเตียงผู้ป่วย ห้องรวม โรงพยาบาลประจำจังหวัดพังงา</p> <p><i>เรื่องกิตติยังคงนอนน้ำตาซึมเปียกหมอนอยู่ อย่างนั้น เขายังทำใจยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นไม่ได้ จะให้เชื่อได้อย่างไรว่าลูกสาวสุดที่รักของเขาตายไป แล้ว...ว่าภรรยาคู่ชีวิตของเขาก็ตายไปแล้วเช่นกัน... ธุรกิจมูลค่านับล้านของเขาก็พังพินาศย่อยยับไม่มีเหลือ เพียงชั่วพริบตาเดียวเท่านั้น</i></p>	<p>07:56 น. วัดย่านยาว อำเภอตะกั่วป่า จังหวัด พังงา</p> <p><i>บ่อกู่ตะโกนก้องฟ้าราวสัตว์ป่าเสียดสี เมื่อเห็น หน้าลูกชายอยู่ในผ้าห่อศพผืนน้อย มันเกิดขึ้นหลังจาก ที่เขาได้เห็นศพของภรรยาตัวเองไปที่หนึ่งแล้ว ผู้คน รอบข้างหันมองเขาแวบหนึ่งอย่างเวทนาและเข้าใจ... บ่อกู่ทรุดตัวลงซบหน้าร่ำให้กับผืนดินอย่างไม่อาย ใคร เสียงคร่ำครวญของเขาพรวดพราดออกมาเป็น ภาษาบ้านเกิด</i></p>

ตัวบทข้างต้น เปรียบเทียบการเผชิญชะตากรรม จากเหตุการณ์สึนามิของเรื่องกิตติและปอง เมื่อต้องเผชิญหน้ากับความสูญเสีย เรื่องกิตติคนไทยแสดงอาการเสียใจด้วยการร้องไห้น้ำตาซึมเปียกหมอน ในขณะที่ปองแรงงานสัญชาติลาวแต่ถูกเหมารวมว่าเป็นแรงงานพม่าแสดงอาการ **กู่ตะโกนก้องฟ้าราวสัตว์ป่าเสียดสี** จะเห็นว่า ปองถูกกำหนดและจัดวางตำแหน่งแห่งที่ให้เทียบคู่กับเรื่องกิตติ เพื่อเน้นย้ำให้เห็นถึงความต่างทางชนชั้นและสถานภาพ ระหว่างการเป็นคนไทยกับการเป็นคนอื่นที่ไม่ใช่ไทย ในที่นี้ปองในฐานะการเป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายไม่ได้ถูกกดขี่ หรือถูกแสดงอาการเหนือกว่าทางวัฒนธรรมในทางตรง แต่เขากำลังถูกกลืนรอนอำนาจโดยการเผยให้เห็นตัวตนในด้านที่ไม่อาจควบคุม ในด้านที่ใช้ความเปรียบถึงการเป็นสิ่งอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์ ในสถานการณ์ของการถูกทดสอบถึงความเข้มแข็งทางจิตใจ ปองจึงถูกลอกคราบตัวตนให้กลายเป็น ‘สัตว์ป่าเสียดสี’ ลดค่าลงจากการคงไว้ซึ่งการเป็นมนุษย์ และเป็นที่เวทนาแก่ผู้พบเห็น

1.2.2 การเป็นเหมือนสัตว์ที่ถูกตามล่า/ตามฆ่า

เรื่องสั้นเรื่อง **งานเลี้ยงหมูป่า** ของ ชวัญยืน ลูกจันทร์ ผู้เขียนกล่าวถึงความขัดแย้งไม่ลงรอยกันระหว่างพรานป่าชาวไทยกับลูกจ้างกรีตยางชาวมอญ เมื่อพรานของหมู่บ้านวางกับดักหมูป่าไว้จนหมูป่ามาติดแล้ว แต่แรงงานชาวมอญสองฟัวเมียมาเห็นก่อน ทั้งสองจึงไปตามสมัครพรรคพวกมาจัดการกับหมูป่าที่พรานธงดักไว้ เรื่องราวลูกกลมบานปลายเมื่อผู้ใหญ่บ้านหาตัวคนผิดมาลงโทษไม่ได้ พรานจึงจัดการกับแรงงานมอญเหมือนกับที่มอญจัดการกับหมูป่าตนเอง

ในที่นี้ ชาวมอญสองฟัวเมียที่มีชื่อที่คนไทยเรียกว่า “นางขาว ๑๑” และ “นายมอญ ๒๙” เข้ามาเป็นคู่กรณีกับ “พรานธง” ที่สืบรู้ว่า สองฟัวเมียชาวมอญคู่นี้ลักหมูป่าของตนไป ตัวบทบรรยายเปรียบเทียบแสดงสถานภาพที่ไม่ต่างกันของแรงงานข้ามชาติกับหมูป่าที่มาติดแล้วของนายพราน นั่นคือ การถูกกระทำอย่างฐานะของการเป็นสัตว์ป่าตัวหนึ่ง และการเป็นผู้ถูกล่า

ชะตากรรมของหมูป่า	ชะตากรรมของมอญกรีตยาง
<p>ในมือแต่ละคนถือมีดพร้า ตาขาววาวจับแสงไฟ พวกเขากระจายกันล้อมเจ้าหมูป่าไซคร้ายไว้อย่างกล้า ๆ กลัว ๆ และแล้วหนึ่งในนั้นก็ตัดสินใจ เงี้ยวพร้าขึ้นสูงฟันไปตรงต้นคอหมูโทนอย่างรวดเร็ว...ไม่นานร่างของหมูป่าก็แน่นิ่งจมปลักโคลนที่กลายเป็นสีเลือด “นายมอญ ๒๙” กับพรรคพวกยืนหอบตัวโยนเพราะความเหนื่อยและตื่นเต้น (ชวัญยืน ลูกจันทร์, 2554: 38)</p>	<p>อีกสองวันต่อมา “นายมอญ ๒๙” ถูกฟันร่างยับเยินคอหวัดขาดตายคาสวนยางตาบวน ลือกันว่าเป็นฝีมือพรานธง แต่ตำรวจไม่ได้จับกุมใครเป็นผู้ต้องหา คิดคนขี่เมาตายหรือคตมอญตายไม่สำคัญนักในสายตาเจ้าหน้าที่ที่มีภาระคดีอื่น ๆ ค้างสะสมอยู่เต็มโรงพักอยู่แล้ว (ชวัญยืน ลูกจันทร์, 2554: 43)</p>

ในบทบรรยายที่แรงงานมอญแอบขโมยหมูป่าที่มาติดแล้วของนายพรานชาวไทย โดยกล่าวถึงวิธีจัดการกับหมูป่าตัวนี้ด้วยการ “เจือพริกขึ้นสูงพันไปตรงต้นคอหมูโทนอย่างรวดเร็ว” วิธีการฆ่าหมูป่าของแรงงานมอญปรากฏเป็นภาพเทียบคู่ เมื่อบรรยายสาเหตุที่แรงงานมอญถูกฆ่าตายในลักษณะที่ไม่ต่างกับหมูป่าตัวนั้นว่า “นายมอญ ๒๙” ถูกฟันร่างยับเยินคอหวัดขาด” นั่นคือ การถูกฟันคอตายเช่นเดียวกับหมูป่าตัวหนึ่ง

เรื่องสั้นเรื่อง **ล่า** ของ ก้าววิโรจน์ ดำจำนงค์ กล่าวถึงแรงงานกรีดยางชาวพม่าที่มีความขัดแย้งกับแรงงานไทย เนื่องจากเข้ามาเกี่ยวข้องกับผู้หญิงไทย คนเดียวกัน หม่อมพม่ารักสาวไทย สาวไทยมีใจให้กับชายไทยด้วยกัน แต่ขณะเดียวกัน ก็ดูเหมือนจะให้ความหวังกับหม่อมพม่า เมื่อรักไม่สมหวัง หม่อมพม่าจึงก่อเหตุฆ่าสาวไทย ชายไทยทั้ง 3 คนจึงออกตามล่าจากตัวบท ตัวละครทั้งหมดต่างอยู่ในฐานะเดียวกัน คือ การเป็นลูกจ้างกรีดยาง แต่การที่มีสัญชาติพม่าเขาจึงถูกผลักออก ถูกกันให้อยู่นอกกลุ่ม

ในเรื่องสั้นเรื่องนี้ แรงงานพม่าอยู่ในฐานะของการเป็น “สัตว์ร้าย” ที่คนไทยต้อง “ล่า” ให้พบและจัดการให้ตาย ผู้เขียนกำหนดให้ฉากของเรื่องเป็นสวนยางที่มีภูเขาและป่าเป็นอาณาบริเวณ ดังตัวบทว่า “เราเดินทางมาที่อำเภอท้ายเหมืองเมื่อต้นฤดูฝน แม้จะรู้ว่าฤดูฝนแทบกรีดยางไม่ได้เลย แต่เราก็พอใจด้วยเรารู้มาว่าที่ท้ายเหมืองยังมีหมูป่า เม่น อีเกะ มูลิ่งให้ล่ากันสนุกมือ” (น. 88) รวมถึงแรงงานพม่า ผู้มาอยู่ก่อนแต่เก็บตัวเงียบไม่สูงลิ้นกับใคร ก็ตกอยู่ในสถานะของการเป็นเป้าหมายของการล่าครั้งนี้ด้วย ในฐานะการเป็นคู่แข่งเรื่องผู้หญิงอยู่กลาย ๆ กับแรงงานชายสัญชาติไทย ดังนั้น การออกล่า “ไอ้หม่อง” แรงงานต่างตัวชาวพม่าจึงไม่ต่างอะไรกับการล่าสัตว์ป่า

เริ่มจากกระบวนการที่ทำให้คน ๆ หนึ่งไม่ต่างอะไรกับการเป็นสัตว์ตัวหนึ่ง

“ไอ้หม่อง” สิงห์โพล่งสรุปราวกับ
รู้จักฝ่าตีนของสงเป็นอย่างดี ขณะที่รงค์
ก้มลงหยิบกิ่งไม้บนพื้นชั้นดูแล้วพูด “กิ่ง
ไม้เพิ่งถูกฟัน มันคงอยู่แถวนี้ไม่ไกล”

“ไป ไปล่าไอ้หม่องกัน” สิงห์พูด
ราวกับสงเป็นสัตว์สักตัวหนึ่ง

(ก้าววิโรจน์ ดำจำนงค์, 2551: 102)

จาก **งานเลี้ยงหมูป่า** ถึง **ล่า** บ่งบอกถึงสถานภาพอันชัดเจนของการเป็นแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย การมีสถานะไม่ต่างอะไรกับการเป็นสัตว์ป่าที่รอเวลาถูกล่าและถูกฆ่า เรื่องสั้นทั้งสองเรื่องแสดงให้เห็นความรุนแรงที่แฝงไปด้วยอคติทางชาติพันธุ์ การอยู่ร่วมกันอย่างไม่ใช่ในฐานะคนงานอาชีพเดียวกัน ไม่ใช่ในฐานะคนอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน แต่คนเหล่านี้คือแรงงานข้ามชาติที่ไม่น่าไว้วางใจ ในนาม “นายมอญ ๒๙” และ “ไอ้หม่อง” ชื่อเรียกที่ประกาศถึงสัญชาติอันเป็นอื่นที่ไม่เข้าพวกกับตนเอง ไม่มีความหมายและไม่มีความสำคัญใด ๆ เป็นแต่เพียงชื่อให้คนไทยเรียกเพื่อกำหนดให้รู้เมื่อพูดถึงเท่านั้นเอง

1.3 บทจบของแรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทย

ในวรรณกรรมไทย บทจบของแรงงานข้ามชาติมักจบลงที่การหายตัวไปจากพื้นที่ที่พวกเขาอาศัยอยู่ โดยการ “หายตัว” ไปนั้นปรากฏขึ้นในรูปของ **การตาย และการถูกจับกุมเพื่อส่งตัวกลับประเทศต้นทาง** ซึ่งไม่ว่าจะโดยสาเหตุใด นั่นคือ สิ่งแสดงให้เห็นว่าคนชายขอบต่างชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะการเป็นแรงงานข้ามชาติจะ

ไม่สามารถมีพื้นที่อยู่ในสังคมไทยได้ ไม่ว่าเขาเหล่านั้น จะมุ่งหวังถึงการมามีชีวิตที่ดีกว่าในแผ่นดินไทย อย่างไรก็ตาม แต่ผลสุดท้ายก็ไม่อาจมีตำแหน่งแห่ง ที่อยู่บนผืนแผ่นดินไทยได้

1.3.1 ความตายของแรงงานข้ามชาติ: ความตายที่ไร้ค่าและไร้ความสำคัญ

การปรากฏและการมีอยู่ของ แรงงานต่างด้าวจะผ่านสายตาของผู้คนในสังคม ก็ต่อเมื่อเป็นชาวอยู่ในหนังสือพิมพ์ โดยพื้นที่ข่าวที่ นำเสนอก็ถูกจำกัดอยู่เพียงประเด็นของการ ทะเลาะวิวาท การถูกจับกุม หรือการถูกทำร้ายจนเสียชีวิต โดยสื่อจากหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ของไทย รายงานข่าวแรงงานข้ามชาติด้วยภาษาที่แสดง ถึงการไม่มีตัวตน และไม่มีคุณค่าใดๆ ดังตัวอย่าง การกล่าวถึงความตายของแรงงานต่างด้าวในเรื่อง สั้น **ฝั่งเมืองตระนอม วันเขมรพนมเปญเมาแดด**

“ตำรวจ สภ.อ. ตระนอมได้รับแจ้งจาก ชาวประมงว่ามีศพชายคนหนึ่งลอยอยู่ ปากอ่าว จึงพร้อมกำลังยกออกไปชันสูตร พบศพชายอายุประมาณ ๒๓-๒๗ ปี ถูกแทงตามหน้าอก ท้องและหลังนับ ลิบแผล เหล็กชุดซาฟต์ปักติดกลางหลัง สันนิษฐานว่าเป็นลูกเรือแรงงานต่างด้าว เมาเหล้าก่อการทะเลาะวิวาท และลงมือ เช่นฆ่ากันในที่สุด”

(จำลอง ฝั่งชลจิตร, 2548: 53)

ชุดภาษาที่บรรยายถึงการตายของลูกเรือ แรงงานต่างด้าวถูกทำให้เป็นภาพของแรงงานเถื่อน ที่อยู่ในสถานภาพไร้ตัวตนจากคำที่ใช้ ไม่ว่าจะเป็น ศพชายคนหนึ่ง ศพชายอายุประมาณ ๒๓-๒๗ ปี สันนิษฐานว่าเป็นลูกเรือแรงงานต่างด้าว เมาเหล้า

ก่อการทะเลาะวิวาท การไม่ระบุชื่อจึงเป็นการแสดง ถึงความไม่มีตัวตนของคนชายขอบต่างชาติพันธุ์ รวมทั้งชุดคำที่ใช้สื่อถึงการเป็นผู้ที่ขอบใช้กำลัง และความรุนแรง ที่มักชอบก่อเรื่องและสร้างความ เดือดร้อนอยู่เสมอ ดังนั้น การเสียชีวิตของแรงงาน ต่างด้าวในประเทศไทยจึงเป็นเพียงเหตุการณ์หนึ่ง ที่เล็กน้อยและไม่มีความหมายใด ๆ

ในเรื่องสั้นเรื่อง **คนขายโรติจากศรีลังกา** ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ผู้เขียนกล่าวถึงความตาย ของลูกชายชาวศรีลังกาที่เกิดขึ้นอย่างง่าย ๆ และ จบลงอย่างง่าย ๆ สิ่งที่น่าสนใจที่ตำรวจจัดการกับความ ตายของพวกเขา แสดงให้เห็นถึงการเป็นเพียงเรื่อง เล็กน้อย และไม่ใช่ว่าเรื่องสำคัญอะไร

ข้าพเจ้าไปดูศพ ร่างเด็กชายยังคง นอนอยู่ใต้โคนไม้ในป่าช้า แต่เชือกซึ่งรัด ร่างโดนปลดออกหมดแล้ว ข้อมือของแก มีรอยขีด เช่นเดียวกับลำคอ ตำรวจบอก ว่ารอยขีดตรงคอกคงเกิดจากการที่แกดิ้น หาใช้เพราะพวกเด็ก ๆ รัดแกจนตาย

... ตำรวจนำตัวลูกชายข้าพเจ้ามา ส่งให้ถึงบ้าน, ไม่นานหลังจากนั้น พวก เขาบอกว่าเจอแกซ่อนอยู่ในโกดังโรง เลื่อยร้าง แกยังต่อสู้ชกต่อยพวกเขาด้วย ขี้ ตำรวจเล่าพลางหัวเราะ ข้าพเจ้ายังคง เห็นแววตาดีร้ายของลูกชาย

(กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2549: 83-84)

การตายของเด็กชายชาวศรีลังกาถูกทำให้เป็น ความตายที่เกิดขึ้นโดยเจ้าตัวเอง ตำรวจบอกว่ารอย ขีดตรงคอกคงเกิดจากการที่แกดิ้น หาใช้เพราะพวก เด็ก ๆ รัดแกจนตาย ความตายในที่นี้จึงไม่มีใคร เป็นผู้กระทำ และเด็กชายชาวไทยผู้เกี่ยวข้องกับ

เหตุการณ์การจับตัวเด็กชายศรีลังกามัดจนถึงแก่ความตายก็ถูกกันให้อยู่นอกพื้นที่แห่งความตายของชาวศรีลังกาผู้นั้น ดังการใช้คำว่า “นำตัวมาส่ง” ไม่ใช่จับกุมตัว รวมถึงการกล่าวถึงบรรยากาศที่เป็นกันเองเมื่อพาตัวเด็กชายมาส่งให้ผู้ปกครองว่า *ตำรวจแล้วพลางหัวเราะ* การกำหนดให้ลูกชายทั้งสองของชาวศรีลังกาหมดพื้นที่ไปจากแผ่นดินไทยด้วยการตายคือ การตัดรากที่จะนำไปสู่การต่อยอดเพื่อหยิ่งรักชีวิต เพื่อสร้างครอบครัวขึ้นในแผ่นดินไทย ตัวละครชายขอบต่างชาติพันธุ์โดยเฉพาะตัวละครชายจึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้ พวกเขาต้องถูกกำจัดลงด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง แม้กระทั่งศรีนครชายชาวศรีลังกาผู้นั้นก็ถูกจับและถูกส่งตัวกลับประเทศต้นทางของเขาในที่สุด

คนชายขอบต่างชาติพันธุ์ในฐานะการเป็นแรงงานข้ามชาติจึงมีบทบาทในการแสดงตนเฉพาะในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น แต่ไม่สามารถวางรากฐานหรือสร้างตัวเพื่ออาศัยอยู่อย่างถาวรในแผ่นดินไทยได้ กล่าวได้ว่า คนชายขอบต่างชาติพันธุ์ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยไม่อาจเติบโต ต่อยอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายเผ่าพันธุ์ของตนลงในพื้นที่ของไทย หรือเป็นคนร่วมชุมชนกับคนไทย ความตายของคนชายขอบต่างชาติพันธุ์จึงเกิดขึ้นเสมอในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย เป็นบทจบที่ถูกทำให้หายไปจากพื้นที่ของแผ่นดินไทย ที่สำคัญ ความตายที่เกิดขึ้นล้วนเป็นความตายที่ปราศจากความหมาย เกิดขึ้นอย่างง่าย ๆ แล้วก็สิ้นสุดลงอย่างง่าย ๆ และรวดเร็ว

1.3.2 แรงงานข้ามชาติ : การถูกจับและส่งกลับประเทศต้นทาง

บทจบของแรงงานข้ามชาติที่จบลงด้วยการถูกส่งตัวกลับประเทศต้นทางถือเป็นบทลงโทษแก่แรงงานข้ามชาติ ที่เทียบเท่ากับการปิดทางแห่งความหวังของชีวิต เรื่องสั้นเรื่อง *แมวม่า* ของ

อรรถพงษ์ คักดีสงวนมณูญ เป็นตัวอย่างของการลบเสียงของคนชาติพันธุ์อื่น เมื่อเสียงนั้นเป็นไปเพื่อร้องทุกข์กล่าวโทษคนไทย โดยตัวบทกล่าวถึงเด็กสาวชาวพม่าที่ถูกนายจ้างผู้ชายข่มขืน เธอจึงหลบหนีจากบ้านดังกล่าวและไปแจ้งความกับตำรวจ แต่การร้องทุกข์กับเจ้าหน้าที่รัฐกลับกลายเป็นสิ่งที่ทำให้เธอหมดพื้นที่บนแผ่นดินไทย

เมื่อรดตำรวจพร้อมเจ้าหน้าที่จอดนั่งอยู่หน้าบ้าน ความลับทุกอย่างจึงถูกเปิดเผย เพื่อนบ้านและคนในละแวกต่างพากันพูดถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจากปากต่อปากจนมาถึงหูเขา **เด็กหญิงหนีไปยังโรงพัก เธอเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นทั้งหมดให้ตำรวจฟัง ร้องทุกข์กล่าวโทษและขอความช่วยเหลือสำหรับชะตากรรมของเธอ**

ตอนเจ้าหน้าที่บอกถึงเหตุผลของการมา นำผู้ชายและนำผู้หญิงนั่งเหมือนถูกสะกด ใบหน้าซีดเผือด ทั้งสองคนเชื่อเชิญคนเหล่านั้นหายไปในการพูดคุยกินระยะเวลาจากเช้าจรดเที่ยง เจ้าหน้าที่ทั้งหมดและนำผู้ชายจึงออกมาจากบ้าน ใบหน้าของน้ำดูปลอดโปร่ง พร้อมกับเสียงร่ำลืออีกครั้งว่าน่าเวียงเต็นคติจนจับตั้งแต่ชั้นสอบสวน **เด็กหญิงคนนั้นจะถูกส่งกลับไปยังประเทศของเธอ ในข้อหาแรงงานต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมาย**

(อรรถพงษ์ คักดีสงวนมณูญ, 2554: 86)

จากตัวบทข้างต้น “การพูด” ของเด็กสาวชาวพม่าที่สื่อสารกับตำรวจถึงชะตากรรมของเธอที่ถูก

นายจ้างคนไทยล่วงละเมิดทางเพศได้ถูกทำให้อ่อนพลังลงและแก้คืนด้วย “การพูด” ของชายไทย ผู้กระทำผิดที่สื่อสารกับตำรวจในเรื่องเดียวกัน แต่ผลของ “การพูด” ของคนทั้งสองแสดงให้เห็นถึงน้ำหนักของอำนาจที่ไม่เท่ากัน เมื่อการพูดร้องทุกข์ของเด็กสาวส่งผลให้เธอถูกส่งตัวกลับประเทศต้นทาง จึงถือว่าการพูดนั้นเป็นการให้โทษแก่เธอ ในขณะที่การพูดของนายจ้างผู้ชายที่เจรจากับตำรวจโดย การพูดคุยกันระยะเวลาจากเช้าจรดเที่ยง การเจรจาอย่างคนพูดจาภาษาเดียวกันส่งผลให้ผู้ชายไม่ถูกตำรวจดำเนินคดีตามกฎหมาย การพูดของนายผู้ชายจึงมีอำนาจมากกว่าการพูดของเด็กสาว แม้นายจ้างผู้ชายจะเป็นผู้กระทำผิด แต่ผู้ที่ถูกลงโทษคือเด็กสาวสัญชาติพม่า ผู้เป็นแรงงานต่างด้าว เข้าเมืองผิดกฎหมาย จึงเห็นถึงระดับอำนาจของรัฐไทยที่อยู่เหนือกว่าความถูกต้องตามกฎหมายและทางมนุษยธรรม เมื่อคนไทยเป็นคดีความกับคนชายขอบต่างชาติพันธุ์ คนไทยได้รับสิทธิ์ที่จะพ้นผิดจากสิ่งที่กระทำ และคนชายขอบต่างชาติพันธุ์ต้องไปพ้นจากประเทศไทยกลับสู่ประเทศต้นทางที่ตนจากมา

ในฐานะของการเป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย “การพูด” เพื่อร้องทุกข์ กล่าวโทษของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายจึงไม่ถูกนับเป็นเสียงที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม การพูดของเด็กสาวชาวพม่า ซึ่งเป็นการพูดที่ทำลายภาพลักษณ์ของประเทศไทย ในข้อที่ว่าด้วยประเทศไทยเป็นดินแดนแห่งความสงบสุข ผู้คนเมตตาอารี มีน้ำใจ ช่วยเหลือแบ่งปัน “การพูด” ถึงการกระทำของคนไทยที่เป็นด้านตรงข้ามกับแบบแผนอันเป็นภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างไว้จึงต้องถูกทำให้เงียบเสียงลง ซึ่งในที่นี้ คือ การหมดโอกาสที่จะอยู่ประเทศไทยต่อไป และถูกส่งตัวกลับไปยังประเทศที่เธอจากมา

ในวรรณกรรมยุคสังคมนิยมข้ามพรมแดน การปรากฏของคนชายขอบต่างชาติพันธุ์ นอกจากแสดงให้เห็นมิติของความไม่ไว้วางใจเพราะไม่ได้พูดจาภาษาเดียวกัน รวมไปถึงมิติทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่หล่อหลอมให้เห็นถึงความแตกต่างกันมากกว่าการยอมรับและอยู่ร่วมกัน อีกด้านหนึ่งที่สำคัญ คือ การบอกเล่าปัญหาและความเดือดร้อนของคนในชุมชนอันเกิดจากการมีแรงงานข้ามชาติอพยพเข้ามาทำงานและอาศัยอยู่ในชุมชน ความหวาดระแวง ไม่ไว้วางใจ ไม่ไว้นื้อเชื่อใจ ด้วยทัศนคติที่มองว่าคนเหล่านี้คือคนอื่นที่ไม่ใช่คนไทย ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับคนชายขอบต่างชาติพันธุ์ในวรรณกรรมไทยจึงไม่ได้เป็นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและเป็นมิตรไมตรี แต่เป็นการอยู่ร่วมกันในเงื่อนไขที่จำยอมว่า คนต่างชาติพันธุ์นี้เข้ามาเป็นแรงงานในประเทศ ดังนั้น เรื่องเล่าเกี่ยวกับพวกเขาจึงอยู่ในพื้นที่จำกัด และจบลงด้วยการถูก “กำจัด” ให้พ้นไปจากชุมชน การดำเนินเรื่องในตอนจบของทุกเรื่องตัวละครที่อพยพข้ามชาติมาจึงไม่มีการแสดงตัวตนอยู่บนแผ่นดินไทย เรื่องราวของพวกเขาจึงมักจบลงที่ความตาย การหายตัวไปอย่างไร้ร่องรอย และการถูกตำรวจจับและส่งกลับประเทศต้นทางของตน

แรงงานข้ามชาติ : ภาพสะท้อนเรื่องเล่าถึงประเทศไทยในฐานะดินแดนแห่งความยิ่งใหญ่และความอุดมสมบูรณ์

จากการศึกษา พบว่า เรื่องเล่าคนชายขอบต่างชาติพันธุ์ในวรรณกรรมไทยมีกระบวนการในการสร้างภาพให้เห็นอำนาจและความยิ่งใหญ่ของประเทศไทย ในฐานะการเป็นศูนย์กลางของประเทศเพื่อนบ้านของไทยในวิธีต่าง ๆ ผ่านเรื่องเล่าที่เล่าถึงแรงงานข้ามชาติ

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน อันได้แก่ พม่า กัมพูชา และลาว ธงชัย วินิจจะกุล แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของไทยกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า

แม้ข้อเท็จจริงจะมีอยู่ว่าสยามหรือประเทศไทยจะเคยถูกโอบล้อมอยู่ด้วยราชอาณาจักรต่าง ๆ ในอดีต แต่ศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองเหล่านั้นก็แทบไม่ค่อยได้รับการพิจารณาในฐานะที่เป็นมิตรประเทศ แต่มักจะถูกมองว่าเป็นศัตรูหรือไม่ก็เมืองขึ้นของสยาม พม่าจึงถูกวาดในแม่บทของประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยว่ามีความเข้มแข็งแต่ก็เป็นศัตรูที่ชั่วร้าย ลาวก็ถูกมองว่าเป็นน้องที่น่าสงสาร กัมพูชาคือผู้อยู่ใต้อำนาจและเชื่อถือไม่ได้ ส่วนรัฐมลายูก็คือหัวเมืองขึ้นที่อยู่ไกลโพ้น “ความรู้แบบจักรวรรดินิยม” ที่ยึดเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง เช่นนี้คือความรู้ที่ครอบงำว่าทกรรมกับความรู้อื่นๆเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสังคมไทยอย่างใหญ่หลวง

(Winichakul, 2005: 122)

เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเพื่อนบ้านในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มต้นที่รากฐานของการยึดตนเองเป็นจักรวรรดินิยมของรัฐไทย ทำให้ไทยมองประเทศเพื่อนบ้านอย่างพม่า ลาว กัมพูชา ในสถานะของประเทศรวมถึงผู้คนของประเทศนั้นว่า ล้าหลัง ต่ำต้อย และด้อยกว่าไทย แม้เมื่อเราผ่านเข้าสู่ยุคไร้พรมแดนทางการสื่อสาร รวมถึงเศรษฐกิจและวัฒนธรรม แต่ความคิดเรื่องการมองประเทศเพื่อนบ้านด้วยแนวคิดชาตินิยมของไทยไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อหลายร้อยปีก่อนมากนัก

ในวรรณกรรมไทย เรื่องเล่าถึงแรงงานข้ามชาติไม่เพียงแต่จะฉายให้เห็นถึงแง่มุมของแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยอย่างถูกกดขี่ ถูกคุกคาม และเป็นผู้ถูกกระทำ แต่สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจและสัมพันธ์กับแนวคิดชาตินิยมของไทย คือ เรื่องเล่าแรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทยได้ฉายให้เห็นการสร้างภาพของแผ่นดินไทยว่า แผ่นดินไทยเป็นแผ่นดินแห่งความยิ่งใหญ่ เป็นแผ่นดินแห่งความเจริญ ความอุดมสมบูรณ์ที่เหนือกว่าแผ่นดินใด ๆ ผ่านเรื่องเล่าของกลุ่มแรงงานข้ามชาติเหล่านี้

จากการศึกษาวรรณกรรมไทยร่วมสมัยที่นำเสนอภาพแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2545-2555 พบว่า เรื่องเล่าคนชายขอบต่างชาติพันธุ์ประกอบสร้างภาพแผ่นดินไทยในลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความ “เหนือกว่า” ประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดกับไทย ผ่านการเล่าเรื่องผู้คนที่ยอพยพข้ามพรมแดนจากพม่า กัมพูชา และลาว มายังประเทศไทย ดังนี้

2.1 แผ่นดินไทยในฐานะผู้ให้ชีวิต

เรื่องเล่าถึงแรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยเป็นการเล่าเรื่องที่แสดงความแค้นแค้นแห่งชีวิตของผู้คนจากดินแดนประเทศอื่น นำเสนอภาพความไม่สมบูรณ์ และการเป็นถิ่นที่ไม่เหมาะสมสำหรับการอยู่อาศัยจากภัยจากสงครามและความลำบากยากจน ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยนักเขียนเล่าเรื่องความแค้นแค้นดังกล่าวเพื่อให้เกิดเป็นภาพตรงข้ามกับความอุดมสมบูรณ์มั่งคั่ง สมเป็นแผ่นดินธรรมและแผ่นดินทองของประเทศไทย

เรื่องเล่าถึงคนชายขอบต่างชาติพันธุ์ในแผ่นดินไทยนำเสนอให้เห็นภาพรวมของประเทศต้นทางของคนชายขอบต่างชาติพันธุ์ ที่ถูกจัดวางให้อยู่ในด้าน

ตรงข้ามกับไทย คือ เป็นด้านมืด ด้านของความโหดร้าย ทารุณและยากลำบาก ในขณะที่ประเทศไทย คือ ด้านมุมแห่งความสงบ ความกรุณา ความหวัง และความสว่างไสวแห่งชีวิต แผ่นดินไทยจึงอยู่ในฐานะการเป็นดินแดนแห่งชีวิตใหม่ เป็นดินแดนที่ช่วยให้รอด ดังเรื่องสั้นเรื่อง **เรื่องเล่าของชายลึกลับผู้มากับอดีต** ของ ลุ่มน้ำ ณ เทือกเขาแดงรัก ผู้เขียนให้ภาพความเป็นดินแดนแห่งสงครามและความโหดร้ายของชีวิตในแผ่นดินของกัมพูชา ผู้ซึ่งรอดชีวิตมาได้เพราะภิกษุจากดินแดนแห่งประเทศไทย

พระธุดงค์รูปหนึ่งจากเมืองไทยเดินทางลัดเลาะตามป่าเขาเข้าไปในเขตแดนของกัมพูชาซึ่งอยู่ในช่วงหลังสงครามเสร็จจลันลง ในป่าเต็มไปด้วยสัตว์ร้ายและกับระเบิด บวกกับซากศพแห่งกรังของทหารและชาวบ้านที่ถูกทิ้งไว้ตามดงหญ้าคา จนมาพบกับหมู่บ้านแห่งหนึ่งในหุบเขา หญิงชายคู่หนึ่งอุ้มเด็กอายุราวสามขวบ ที่หน้าอกมีผ้าผืนเล็ก ๆ พันเอาไว้ มีน้ำเหลืองปนเลือดไหลซึมทะลุผ้าออกมา เข้ามาหมอบกราบขอให้ช่วยชีวิตลูกชาย หวังพึ่งปาฏิหาริย์ญาณบารมีของหลวงพ่อก ... พ่อแม่ของเขาเลยตัดใจยกให้เป็นลูกขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งแต่ตอนนั้น นำประหลาดใจที่ยาสมุนไพรของหลวงพ่อกสามารถรักษาให้อาการทุเลาลงได้จนหายเป็นปกติในที่สุด เขาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเพื่อรอให้อายุครบบวช จนกระทั่งเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ติดตามหลวงพ่อกเข้ามาเมืองไทยในที่สุด (ลุ่มน้ำ ณ เทือกเขาแดงรัก, 2551: 248)

การตัดสินใจออกจากบ้านเกิดแห่งแผ่นดินกัมพูชาเพื่อติดตามภิกษุจากประเทศไทยข้ามมายังดินแดนประเทศไทย ถูกเน้นย้ำให้เห็นความเป็นดินแดนแห่งความสมบูรณ์และความดีงามในเหตุผลว่า *ทางเดียวที่พอมีหวังในการบ่มเพาะอบรมเณรน้อยให้เจริญรอยตามคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าได้อย่างเต็มที่ นั่นคือ ต้องอยู่ในดินแดนเหมาะสมเช่นประเทศไทย* ดินแดนที่เหมาะสมเช่นประเทศไทย คือ ดินแดนแห่งความสงบที่ถูกฉายผ่านการดำเนินมาของพระธุดงค์จากฝั่งไทย คือ ดินแดนแห่งความเมตตาอาหาร ผ่านชาวบ้านในฝั่งไทยที่ให้ภาพของการเป็นมิตร ความรักใคร่ผูกพันและเห็นใจโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ

ผู้เขียนสร้างเรื่องให้เด็กหนุ่มพลัดถิ่นชาวกัมพูชาข้ามมาฝั่งไทยในฐานะสามเณรที่ติดตามพระธุดงค์ และอยู่ร่วมกับคนไทยในหมู่บ้านอย่างเป็นมิตรที่ดีต่อกัน การข้ามแดนมาในรูปสามเณรของเด็กหนุ่มชาวกัมพูชาไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของการอพยพหนีไฟสงครามจากแผ่นดินกัมพูชาเท่านั้น แต่การปรากฏของสามเณรชาวกัมพูชาในหมู่บ้านเป็นจุดสำคัญในการสร้างภาพแทนให้กับคนไทย ในด้านที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทยที่มีจิตใจดีงาม ความรักสงบอันบ่มเพาะจากจิตใจที่นับถือในพระพุทธศาสนา

ผมเจอกับเขาครั้งแรกในเช้าตรู่ของวันหนึ่ง สะดุดตากับเณรแปลกหน้าที่ออกบิณฑบาต จีวรสีกรักต้องแสงแดดปลิวไสวขณะใบหน้าเคร่งขรึมสำรวม เดินเรียงแถวดูงามตาก่อนหยุดหน้าบ้านผม ขณะแม่กำลังคุกเข่าเตรียมใส่บาตร (ลุ่มน้ำ ณ เทือกเขาแดงรัก, 2551: 246)

การมาอยู่ในหมู่บ้านคนไทยของสามเณรแปลกหน้าชาวกัมพูชาเป็นการมาเพื่อบอกเล่าภาพความป่าเถื่อน

โหดร้ายของสงครามในกัมพูชา เพื่อขนานไปกับ การให้ภาพสงบร่มเย็นและเปี่ยมไปด้วยความรัก ความเมตตาของผู้คนในหมู่บ้านของไทย ในขณะที่ ความป่าเถื่อนโหดร้ายของสงครามในกัมพูชาถูก ถ่ายทอดเป็นเรื่องราวผ่านถ้อยคำของสามเณรชาว กัมพูชาผู้ระลึกถึงอดีตชาติของตนได้

เขา – สามเณรรูปนี้สามารถจดจำ เรื่องราวในอดีตชาติของตนเองได้ เขา เคยเป็นอดีตนายทหารในกองทัพของ เขมรแดง กองทัพที่คนทั้งโลกประณาม ว่าเหยียดด้วยพฤติกรรมฆ่าล้างเผ่า พันธุ์ชาวกัมพูชาว่าหนึ่งล้านเจ็ดแสน คนในช่วงปี 2518-2522

เขาเคยเป็นหนึ่งในแนวรบที่ดีที่สุด ของกองกำลังเขมรแดง ...ครั้งหนึ่งเขานำ กำลังคุมตัวเชลยศึกหลายสิบไปสังหาร ริมชายป่า หลุมขนาดใหญ่ถูกขุดขึ้นโดย เชลยเหล่านั้น – นั่นคือสิทธิที่เชลยเหล่านั้น ได้รับ คือการเลือกที่ตายให้กับตัวเอง

(ลุ่มน้ำ ณ เทือกเขาดงรัก, 2551: 247)

การระลึกอดีตชาติของสามเณรชาวกัมพูชาจึง เป็นการเกิดขึ้นเพื่อบอกเล่าถึงความโหดเหี้ยมและ โหดร้ายของกองกำลังเขมรแดง และเรื่องเล่าดังกล่าว ถูกนำมาวางเทียบกับประเทศไทยในฐานะการเป็น ดินแดนแห่งธรรม และความสงบร่มเย็น

2.2 แผ่นดินไทยในฐานะของการเป็น มาตุภูมิที่คนพลัดถิ่นต้องสำนึกบุญคุณ

นวนิยายเรื่องเกี้ยวบาวนาจอก ของ ภาณุมาศ ภูมิถาวร เป็นเรื่องเล่าที่กล่าวถึงคนญวน พลัดถิ่นที่อพยพมาอยู่ในบ้านเมืองที่ไม่ใช่ประเทศ

บ้านเกิดของตน สิ่งที่คุณเขียนแฝงฝังอยู่ในเรื่องเล่า ดังกล่าว คือ การที่ตัวละครชาวนญวนอพยพตระหนกอยู่ ตลอดเวลาเรื่องการรู้จักบุญคุณของแผ่นดินไทย อย่างทรยศต่อแผ่นดินไทย ดังที่ตัวบทจะปรากฏการ ให้ตัวละครผู้พ่อคอยสั่งสอนลูก และเน้นย้ำให้รู้ถึง บุญคุณของแผ่นดินไทยอยู่เสมอ ดังตัวอย่าง

“จำไว้นะกวย เจ้าต้องรักแผ่นดิน ไทย รักคนไทยผู้อารี จะทรยศต่อแผ่นดินไทยไม่ได้” สูงลงเสียงหนัก ก่อนจะ ถอนใจยาว ดูเหมือนวันนี้เขาจะพูดมากที่สุด พูดเรื่องใหญ่เสียด้วย

(ภาณุมาศ ภูมิถาวร, 2546: 60)

ข้อความข้างต้น เป็นคำกล่าวของสูง ชาวนญวน อพยพที่มาตั้งรกรากอยู่บนแผ่นดินไทย และได้สืบทอด ความคิดเรื่องบุญคุณของแผ่นดินไทยให้แก่ลูกชาย คือ กวย ถึงเหตุผลที่ต้องรักคนไทยและรักแผ่นดินไทย เพราะถึงกวยจะเป็นคนเชื้อสายเวียดนาม แต่ก็เกิด บนแผ่นดินไทย เลือดเนื้อก่อเกิดจากข้าวน้ำบน แผ่นดินไทย แผ่นดินไทยจึงอยู่ในฐานะของการเป็น แผ่นดินแม่ที่มีพระคุณสูงสุด ดังที่สูงกล่าวเน้นกับ ลูกว่าจะทรยศต่อแผ่นดินไทยไม่ได้ ความคิด ดังกล่าวถูกเน้นย้ำอีกครั้งผ่านคำสอนของสูงว่า **“คนญวนเป็นหนี้บุญคุณคนไทย เขาเป็นผู้มีพระคุณ ของเรา”** หรือ **“จำไว้นะ ต้องตอบแทนบุญคุณคนไทย อย่างทรยศต่อแผ่นดินไทยที่ให้ข้าวให้น้ำแก่เรา”** (ภาณุมาศ ภูมิถาวร, 2546: 104)

จากความคิดเรื่องประเทศไทยเป็นผู้มีบุญคุณ แก่คนพลัดถิ่นที่อพยพมาอยู่อาศัย ผู้เขียนไม่เพียง เน้นย้ำให้ตัวละครต่างชาติพันธุ์ในแผ่นดินไทยสำนึกรู้ บุญคุณของแผ่นดินไทย หากแต่ตัวละครในฐานะของ การเป็นผู้อพยพเข้ามาอาศัยยังต้องตอบแทนบุญ

คุณคนไทย และไม่ทรยศต่อแผ่นดินไทยที่ให้ข้าวให้น้ำแก่ตนด้วย

2.3 แผ่นดินไทย : ประตู่แห่งการข้ามพ้นความตายสู่การเกิดใหม่ของชีวิต

นวนิยายเรื่อง **โลกประหลาดในประวัติศาสตร์ความเศร้า** ของศิริวรร แก้วกาญจน์ ผู้เขียนบอกเล่าถึงเรื่องราวและชะตากรรมของชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่าที่อยู่ภายใต้การปกครองของระบอบเผด็จการทหาร จากเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยของชาวพม่าในวันที่ 8 เดือนสิงหาคมปี 1988 (8-8-88) สงครามกลางเมืองและการกวาดล้างผู้ที่ต่อต้านขยายไปทั่วดินแดนประเทศพม่า เกิดเป็นความทุกข์ยาก เดือดร้อนไปทุกพื้นที่ เมื่อผืนแผ่นดินของประเทศพม่าเต็มไปด้วยความตาย ทั้งจากโรคระบาดและการกวาดล้างของทหารพม่า ผู้คนจึงต้องอพยพหลบหนีออกจากแผ่นดินที่ลุกเป็นไฟนี้ เพื่อข้ามแดนมายังประเทศไทย โดยตัวละครทุกตัวต่างแสดงเจตจำนงอันมุ่งมั่นที่แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยไม่เพียงเป็นจุดหมายปลายทาง แต่เป็นทั้งความหวังและทางรอดเดียวของชีวิต

การประกาศถึงการมุ่งมั่นอพยพไปเขตแดนของประเทศไทยนั้นเกิดขึ้นในบริบทที่แสดงให้เห็นว่าแผ่นดินพม่าเป็นแผ่นดินที่ไม่สามารถบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ใด ๆ แม้แต่เมล็ดพันธุ์แห่งชีวิตให้ขึ้นมาชีวิตที่เติบโตและงอกงามได้ เพราะหมู่บ้านได้ถูกเผา สัตว์เลี้ยงและพันธุ์พืชทั้งหลายถูกทหารปล้นเอาไปเป็นเสบียง ผู้คนจึงต้องระหกระเหินออกจากหมู่บ้านของตน เพราะตระหนักแล้วว่า แผ่นดินพม่ามีแต่สิ่งไร้ชีวิตและเงาแห่งความตาย ดังเสียงของตัวละครชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่าที่ต่างประสานเสียงตอกย้ำให้เห็นถึงการไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ได้ในผืนแผ่นดินของประเทศพม่า ขณะเดียวกันก็มุ่งหวังถึง

แผ่นดินใหม่ คือ แผ่นดินไทย ที่พวกเขามีความหวังว่าจะเป็นแผ่นดินที่ทำให้พวกเขาได้ใช้ชีวิตขึ้นได้อีกครั้ง

“ฉันทนไม่ไหวอีกแล้ว” พ่อของเด็กหญิงชาวสภชขึ้นมาในเช้าวันหนึ่ง “ฉันไม่อาจสร้างบ้านระยำนี้นบนที่เดิมซ้ำแล้วซ้ำเล่าได้อีกแล้ว”

“จะให้ฉันทำยังไงล่ะ” แม่พูด

“เธอต้องพาพวกเด็ก ๆ ไปประเทศไทย” พ่อว่า

(ศิริวรร แก้วกาญจน์, 2555: 384)

ในสถานการณ์ที่ชีวิตไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในดินแดนบ้านเกิดของตน ประเทศไทยจึงเป็นยิ่งกว่าจุดหมายปลายทาง หากแต่เป็นแสงสว่างที่ส่องฉายให้ชีวิตพวกเขาพ้นจากความมืดมน ในที่นี้ ประเทศไทยจึงได้รับการยกสถานะให้เหนือกว่า ทั้งในด้านการเป็นประเทศแห่งความหวังของทั้งชีวิตที่เหลืออยู่ของชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่า และการเป็นประเทศแห่งความอุดมสมบูรณ์ ความดีงาม และความสว่างไสวแห่งชีวิต ดังการกล่าวถึงประเทศไทยโดยใช้คำเรียกว่า “แสงสว่างทางทิศตะวันออก” ดังตัวอย่าง

ระหว่างที่ทุกคนกระเซอะกระเซิงอยู่กลางป่าเพื่อ**มุ่งหน้าสู่ทิศที่แสงตะวันส่องฉาย** พอวาชัยบ่ร่างอย่างเงิบเขยิบอยู่ในท้องไม้ ซาน ดา เธอตั้งใจแน่วแน่ว่าจะไม่ยอมให้ชีวิตใหม่ในท้องกำเนียบบนผืนแผ่นดินของประเทศพม่า

ใช่! เธอจะคลอดชีวิตใหม่หลังจากไปถึงชายแดนประเทศไทยแล้วเท่านั้น

(ศิริวรร แก้วกาญจน์, 2555: 91)

เรื่องเล่าของหมู่แมลงเขตร้อน ใน **โลกประหลาด** ในประวัติศาสตร์ความเศร้า ของศิริวร แก้วกาญจน์ จึงไม่เพียงเล่าเรื่องเพื่อสะท้อนให้เห็นชะตากรรมของผู้คนในประเทศเพื่อนบ้านของไทย แต่ยังเป็นเรื่องเล่าที่แสดงให้เห็นความยิ่งใหญ่ของแผ่นดินไทย กล่าวได้ว่า แรงงานทุกสัญชาติที่ปรากฏตัวในเรื่องเล่าร่วมสมัยของไทยล้วนนำไปสู่ภาพสร้างที่แสดงให้เห็นว่า แผ่นดินไทยเป็นแผ่นดินแห่งความยิ่งใหญ่ ทั้งในฐานะของการเป็นที่พึ่งแห่งชีวิต และการถึงพร้อมด้วยความอุดมสมบูรณ์ ดังปรากฏให้ผู้คนอพยพข้ามแดนออกจากแผ่นดินเกิดของตนในสถานะของการหนีร้อนมาพึ่งเย็น โดยมีประเทศไทยเป็นแสงสว่างและความหวังที่จะใช้ชีวิตได้ดีกว่าประเทศต้นทางที่ตนจากมา

สรุป

เรื่องเล่าถึงแรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทย เป็นเรื่องเล่าที่แสดงถึง “การเคลื่อนย้ายไหลเวียน” ของแรงงานที่ไม่ได้นำเสนอภาพหลักของแรงงานในฐานะของการเป็นคนทำงาน หากแต่นำเสนอในด้านมุมของการเป็น “คนแปลกถิ่นแปลกภาษา” ที่ต้องควบคุมและจับตามอง และเป็น “คนนอก” ของชุมชนที่ไม่อาจข้ามแดนด้วยการเลื่อนสถานะขึ้นมาเป็น “คนร่วมชุมชน” ได้ ดังนั้น การปรากฏของแรงงานต่างชาติดังกล่าวจึงเป็นการปรากฏอยู่เพียงชั่วคราว เพื่อทำงานของคนไทยให้เสร็จสิ้นไป แต่ไม่อาจลงหลักปักฐานและดำเนินชีวิตที่มั่นคงในประเทศไทยได้ ขณะเดียวกัน การเป็นแรงงานข้ามชาติและคนพลัดถิ่นต่างชาติดังกล่าวในแผ่นดินไทยก็เป็นการปรากฏตัวขึ้นเพื่อสร้างภาพแห่งอำนาจและความสมบูรณ์พร้อมของประเทศไทย ที่คนเหล่านี้อพยพมาทำงานและพักพิง ผ่าน “การพูด” ของพวกเขาถึงแผ่นดินไทยที่พวกเขาอาศัยอยู่ เรื่องเล่าถึงแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยจึงมิได้ถูกสร้างให้สะท้อนถึงการเป็นผู้ที่

อพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยตรงไปตรงมา ในฐานะของการเป็นแรงงานแต่เพียงเท่านั้น หากเรื่องเล่าดังกล่าวยังเคลือบฝังไว้ด้วยแนวคิดชาตินิยมของไทย กล่าวได้ว่า เรื่องเล่าแรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทยได้ขยายความคิดไปไกลกว่าการเป็นเรื่องเล่าแห่งความทุกข์ยากของปัจเจกบุคคล ในฐานะการเป็นแรงงานข้ามชาติแผ่นดินไทย แต่เรื่องเล่าของแต่ละปัจเจกบุคคลแต่ละสัญชาติที่อพยพมาเป็นแรงงานในประเทศไทยนั้น ได้ถูกนำมาประกอบสร้างเป็นภาพของ “แผ่นดินไทย” ในมุมมองแบบชาตินิยมอันเป็นปรากฏการณ์ทางวรรณกรรมของไทยในยุคสังคมนิยมเด่นอย่างน่าสนใจ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยที่สนับสนุนทุนวิจัยครั้งนี้ ทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

บรรณานุกรม

- Boonyarak, Chartwut. 2006. **The Case Studies of the Decayed – Tooth Lamb**. Bangkok: Moo Penguin. (in Thai).
- ชาติวุฒิ บุญยรักษ์. 2549. **กรณีศึกษาเรื่องลูกแกะฟันผุ**. กรุงเทพมหานคร: หมูเพนกวิน.
- Chantrasupawong, Narumol. 2013. “War and Peace Discourse in English Newspapers in Thailand.” **University of the Thai Chamber of Commerce Journal** 33, 1: 96-118. (in Thai)
- นฤมล จันทรสกุลวงศ์. 2556. “วาทกรรมสงครามและสันติภาพในหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษในประเทศไทย.” **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัย**

- หอการค้าไทย 33, 1: 96-118.
- Charoensinolarn, Chairat. 2000. **Development Discourse: Power, Knowledge, Truth and Others**. Bangkok: Vi Pa Sa. (in Thai).
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2543. **วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น**. กรุงเทพมหานคร: วิชาษา.
- Chutintaranon, Sunetr, and others. 2009. **Nationalism in Thai Textbooks**. Bangkok: Matichon. (in Thai).
- สุนทร ชุตินทรานนท์ และคณะ. 2552. **ชาตินิยมในแบบเรียนไทย**. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- Damjumng, Kaowiro. 2008. **The Worthless Man**. Bangkok: Preaw Published. (in Thai).
- ก้าววิโรจน์ ดำจางค์. 2551. **คนไม่เอาไหน**. กรุงเทพมหานคร: แพรวล้านกพิมพ์.
- Fangchonlachit, Chamlong. 2005. **Likors Have Changed**. Bangkok: Preaw Published. (in Thai).
- จำลอง ฟังชลจิต. 2548. **ลิกอร์ พวกเขาเปลี่ยนไป**. กรุงเทพมหานคร: แพรวล้านกพิมพ์.
- Kaewkarn, Sirivorn. 2011. **The Great Miracle and Other Stories**. Bangkok: Pajonphai. (in Thai).
- ศิริวร แก้วกาญจน์. 2554. **ความมหัศจรรย์ครั้งยิ่งใหญ่และเรื่องราวอื่น ๆ**. กรุงเทพมหานคร: พงษ์กัย.
- Kaewkarn, Sirivorn. 2012. **The Strange World in the History of Sadness**. Bangkok: Pajonphai. (in Thai).
- ศิริวร แก้วกาญจน์. 2555. **โลกประหลาดในประวัติศาสตร์ความเศร้า**. กรุงเทพมหานคร: พงษ์กัย.
- Kaewtep, Karnchana. 2006. **The Science of Media and Culture Study**. Bangkok: Adisonpressproduct. (in Thai).
- กาญจนา แก้วเทพ. 2549. **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: เอติสันเพรส โปรดักส์.
- Kamchorndej, Jadet. 2012. **Morning Sun is too Hot to Sip the Coffee**. Bangkok: Pajonphai. (in Thai).
- จเด็จ กำจรเดช. 2555. **แดดเช้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ**. กรุงเทพมหานคร: พงษ์กัย.
- Lookchan, Kwanyun. 2011. **The Island Surrounded by Human**. Bangkok: Mae Thee Meaw. (in Thai).
- ขวัญยืน ลูกจันทร์. 2554. **เกาะที่มีมนุษย์ล้อมรอบ**. กรุงเทพมหานคร: เมธีแมว,
- Lumnam Na Thuak Khao Dong Rak. 2008. **Doi Rawk and Other Short Stories**. Bangkok: Amarin Printing. (in Thai).
- ลุ่มน้ำ ณ เทือกเขาดงรัก. 2551. **ดอยรวกและเรื่องสั้นเรื่องอื่น ๆ**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินติ้ง.
- Phoomthaworn, Phanumat. 2003. **Kieubao Banmay**. Bangkok: Mingmitr. (in Thai).
- ภาณุมาศ ภูมิตาวร. 2546. **เกี้ยวบาวนาจอก**. กรุงเทพมหานคร: มิ่งมิตร.
- Prachakul, Nopporn. 2009. **York Ak Sorn Yon Kwam Kid Volume 1. Literary Issues**. Bangkok: Read and Vi Pa Sa Publishing Houses. (in Thai).
- นพพร ประชากุล. 2552. **ยกอักษร ย้อนความคิดเล่ม 1 ว่าด้วยวรรณกรรม**. กรุงเทพมหานคร: อ่านและวิชาษา.

Saksanguanmanoon, Arthapong. 2011. **Ra Hu Aom Chan. Vol.10 Have a Save Trip.** Bangkok: Na Korn. (in Thai).

อรรถพงษ์ คักดีสงวนมณูญ. 2554. **ราหุอมจันทร์ Vol. 10 ขอให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ.** กรุงเทพมหานคร: นาค.

Santasombat, Yod. 2008. **Power, Space, and Ethnic Identity - Cultural Politics of Nation-State in Thai Society.** Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.

ยศ สันตสมบัติ. 2551. **อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ : การเมืองวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

Songsompan, Kanokpong. 2006. **Country Tales.** Bangkok: Na Korn. (in Thai).

กนกพงศ์ สงสมพันธุ์. 2549. **นิทานประเทศ.** กรุงเทพมหานคร: นาค.

Wanlipodom, Srisak. 2011. **The Thai Social and Cultural Development.** Bangkok: Muang Bo-Ran (in Thai).

ศรีศักร วัลลิโภดม. 2554. **พัฒนาการทางสังคม - วัฒนธรรมไทย.** กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.

Winichakul, Thongchai 2005. "Trying to Locate Southeast Asia from Its Navel: Where is Southeast Asian Studies in Thailand?" in Paul H. Kratoska, Remco Raben and Henk Schulte Nordholt. (eds.) **Locating Southeast Asia: Geographies of Knowledge and Politics of Space,** pp. 122. Singapore: Singapore University Press and Ohio University Press.

Dr. Tanikan Jinapant received her Ph.D. Degree in Comparative Literature from Chulalongkorn University, Thailand. She is currently working at school of Humanities and Applied Arts, University of the Thai Chamber of Commerce. Her main interest is in Thai Contemporary Literature.